

Wstęp

Usługi są działalnością, która współcześnie odgrywa pierwszorzędną rolę w gospodarkach wysoko rozwiniętych państw świata. Wyrazem tego jest odsetek pracujących w usługach, dochodzący do 80%, jak ma to miejsce m.in. w USA, Kanadzie, Norwegii czy Luxemburgu. To także sektor, który wykazuje podobny lub nawet wyższy wpływ na tworzenie Produktu Krajowego Brutto (ponad osiemdziesięcioprocentowy udział jest charakterystyczny dla USA i Luxemburga). Co prawda w przypadku Polski wartości te są niższe, tym niemniej także i tu usługi przeważają w gospodarce (udział pracujących wynosi 58%, jednocześnie usługi tworzą 57% PKB).

Niestety, wzrastająca rola usług w gospodarce nie zawsze przekłada się na adekwatne zainteresowanie badaczy tą problematyką. O ile w przypadku ekonomistów zainteresowanie to zaowocowało wieloma artykułami, w tym także licznymi pozycjami książkowymi, które stanowią syntezę dotychczasowych badań, o tyle w przypadku geografii społeczno-ekonomicznej sytuacja wygląda znacznie skromniej. Wiele sformułowań, charakteryzujących polską geografie usług, zawartych w opracowaniu E. Jakubowicz (1993) – mimo upływu ponad 25 lat – jest nadal aktualnych. Znajdziemy tam zapis (Jakubowicz, 1993, s. 11) charakteryzujący dorobek polskiej geografii usług, w tym „brak opracowań o charakterze ogólnie-syntetycznym, ujmujących całość problematyki szeroko pojętych usług. Ujęcia takie np. w postaci podręczników akademickich mają już inne działy geografii, np. geografia przemysłu, rolnictwa, transportu, osadnictwa, turystyki”. Jedynym takim opracowaniem nadal jest podręcznik *Podstawy metodologiczne geografii usług*, opracowany właśnie przez E. Jakubowicz (1993). Co prawda od lat 90. XX wieku wydanych zostało szeregi zwartych opracowań, m.in. W. Wilka (2001), J. Dzieciuchowicza (2005, 2006), F. Kłosowskiego (2006), D. Ilnickiego (2009), J. Dzieciuchowicza (2012, 2013), czy A. Rochmińskiej (2013), które podejmują kwestie geografii usług,

tym niemniej odnoszą się one jedynie do pewnych grup usług lub pojedynczych miast czy regionów.

Przedmiotem niniejszego opracowania jest geografia usług, którą za A. Werwickim (1998, s. 263–264) zdefiniować można jako „część geografii społeczno-ekonomicznej zajmującej się rozmieszczeniem i organizacją przestrzenną różnych rodzajów działalności usługowych, rozpatrywanych z punktu widzenia ich znaczenia gospodarczego, wpływu, jaki wywierają na kształtowanie struktury funkcjonalnej sieci osadniczej, zasięgów oddziaływania ośrodków usługowych oraz zaspokojenia różnorodnych potrzeb życiowych ludności. Ponadto, jak każda nauka, geografia usług zajmuje się podstawami teoretycznymi i metodologią prowadzonych przez siebie badań naukowych”. Biorąc pod uwagę fakt znacznego rozproszenia publikacji (głównie artykułów) dotyczących usług, zasadniczym celem tego opracowania będzie próba zebrania i uporządkowania w jednym miejscu podstawowych wiadomości na temat geografii usług.

Zdając sobie sprawę z faktu, że ze względu na złożoność problematyki i obszerność podejmowanych zagadnień trudno jest przedstawić materiał w sposób pełny i kompleksowy, autor widzi konieczność, by wspomnieć, że niniejsze opracowanie nie podejmie wszystkich możliwych zagadnień dotyczących usług i nie wyczerpie w pełni podjętej problematyki. Powinno jednak choć w części wypełnić brak tego typu prac w polskiej literaturze geograficznej. Opracowanie to kierowane jest przede wszystkim do studentów geografii, a także osób zainteresowanych problematyką usług w ujęciu przestrzennym.